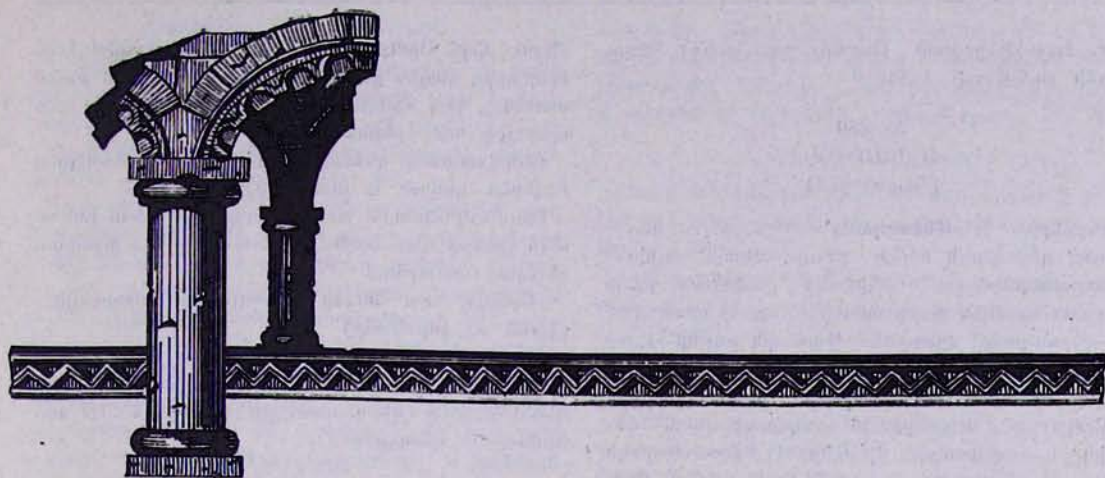

Յ Ո Ւ Յ Ա Կ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ Ս. ԷԶՄԻԱՇՆԻ ՆՈՐ ՍՏԱՅՎԱԾ ՁԵՌԱԳՐԵՐԻ*

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. ԱՂՈԹԱԳԻՐԴ

Պատատիկի երկու երեսին էլ արաբական թվա-
նշաններով բազմապատկության և այլ հաշիվներ
կան:

Ը. ԱԽՏԱՐԱՆ

Թերթերը՝ 1:— Մեծությունը՝ 21,5×14 սմ.:—
Նյութը՝ դեղնած և կեղտոտած հասարակ բարակ
թուղթ:— **Կազմ՝** չումի:— **Պահպանակներ՝** չումի:—
Վիճակը՝ վատ:— **Գրությունը՝** երկպուն:— **Տողերը՝**
17:— Գծումներ՝ չումի:— **Գիրը՝** բոլորգիր:— **Ջարդա-**
դարություն՝ կա մի թռչնագիր և մի հատ էլ միաց-
յալ մարդագիր-գազանագիր, որոնք շատ հասարակ
են:— **Գրիչը՝** անհայտ:— **Պատվիրատուն՝** անհայտ:
Մաղկողը՝ անհայտ:— **Ժամանակը՝** 17—18-րդ դա-
րեր:— **Վայրը՝** անհայտ:— **Մանրություն՝** սույն
պատատիկը հանված է Մայր Աթոռի № 49 ձեռա-
գրից:

Թերթերը՝ 1:— Մեծությունը՝ 18×12,5 սմ.:—
Նյութը՝ դեղնած և կեղտոտած հաստ թուղթ:—
Կազմ՝ չումի:— **Պահպանակներ՝** չումի:— **Վիճակը**
բավարար:— Գրությունը՝ միապուն:— **Տողերը՝** 19:
— Գծումներ՝ չումի:— **Գիրը՝** բոլորգիր:— **Ջարդա-**
դարություն՝ չումի:— **Գրիչը՝** անհայտ:— **Պատվիրա-**
տուն՝ անհայտ:— **Ժամանակը՝** 16—17-րդ դարեր:—
Վայրը՝ անհայտ:

Ժ. ՄԱՇՈՑ

Թերթերը՝ 2:— Մեծությունը՝ 18,6×10,7 սմ.:—
Նյութը՝ դեղնած և կեղտոտած դիմացկուն բարակ
թուղթ:— **Կազմը՝** ունի բարակ ստվարաթղթից մի
կազմ:— **Պահպանակներ՝** չումի:— **Վիճակը՝** լավ:—
Գրությունը՝ միապուն:— **Դատարկ թղթեր՝** չումի:—
Տողերը՝ 18:— **Գծումները՝** ճնշումով:— **Գիրը՝** բո-
լորգիր:— **Ջարդադարություն՝** ունի երկու սիրուն
թռչնագիր և մեկ լուսանցազարդ:— **Գրիչը՝** անհայտ:
— Պատվիրատուն՝ անհայտ:— **Մաղկողը՝** անհայտ:
— Ժամանակը՝ 16—17-րդ դ. արեր:— **Վայրը՝** ան-
հայտ:— **Մանրություն՝** պատատիկն ստացված է
Ալեք Ստամբուլից Նշան Էվգենյանի կողմից 1958 թ.,
Տ. Շախարշ քահանա Պաղըմյանի միջոցով:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թ. 1ա.—Նույն Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
թանգարանին, կը նուիրել Նշան Էվգենյան: 8 Յու-
նիս 958 Իսթանպուլ:

* Ծարուհանված «Էջմիածին» ամսագրի 1964
թվականի №№ Ը—Թ-ից, ԺԲ-ից, 1965 թվականի
№№ Ը—Ժ-ից, 1968 թվականի № Է-ից, 1970 թը-
վականի №№ Դ—Ե-ից, Ժ-ից ԺԲ-ից, 1971 թվա-
կանի №№ Ե—Ը-ից, ԺԱ—ԺԲ-ից, 1972 թվականի
№№ Ա—Բ-ից, Դ-ից, 1973 թվականի №№ Ա—Գ-ից,
Ը-ից, 1974 թվականի №№ Գ-ից, Է—Ը-ից, 1975
թվականի №№ Ա-ից, Գ-ից, ԺԱ—ԺԲ-ից և 1976
թվականի №№ Բ—Ե-ից:

Թ. 1բ.—Նուիրում Ծաւարշ քահ(անայ) Պալլ-մեանի ջանքերով: 1958:

№ 389
ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ
(Պարսկերեն)

Թերթերը՝ 1:—Մեծությունը՝ 68,2×48,1 սմ.:—Նյութը՝ դիմացկուն հաստ թուղթ:—Կազմ՝ չունի:—Պահպանակներ՝ չունի:—Վիճակը՝ բավարար, բացի մի քանի եզրային փոքր մասերից, որոնք պատռված են:—Գրությունը՝ միասյուն:—Դատարկ թղթեր՝ 1բ:—Տողերը՝ 27:—Գծումներ՝ չունի:—Գիրը՝ արաբերեն մասնի տառեր:—Ջարդագրություն՝ սույն ձեռագիրը միջնադարյան պարսկական զարդագրության գեղեցիկ և արժեքավոր մի նմուշ է: Հրովարտակի ամբողջական վերնի մասում (45×28 սմ.) և ներքին աջակողմյան մասում (12,5×35,5 սմ.) նկարված են գույնզգույն գեղեցիկ ծաղիկներ, ծաղկեփնջեր, կանաչ տերևներ և ճյուղեր, ինչպես նաև ոսկեգույն մախշեր: Օգտագործված են որդան կարմիրը, կապույտն ու սրճագույնը, դեղինն ու կանաչը, ոսկեգույնն և այլ գույներ:—Գրիչը՝ անհայտ:—Պատվիրատուն՝ Երևանի խանը՝ Հուսեյն-Ալի:—Մաղկողը՝ անհայտ:—Ժամանակը՝ 1759 թ.:—Վայրը՝ անհայտ (շատ հավանաբար Երևան):—Մանրություն՝ պարսկերեն սույն հրովարտակը (ֆերման) հանված է Մայր Աթոռի կաթողիկոսական Դիվանի արխիվից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Երևանի Հուսեյն-Ալի խանի տված հրովարտակն (ֆերման) է սա Էջմիածնի Հակոբ Ե. Ծամախեցի կաթողիկոսին (1759—1783 թթ.), որով պարսիկներին և այլազգիներին կարգադրում է, որ չխառնվեն Էջմիածնի և հայ եկեղեցու գործերին:

ՀԻՇՏԱՆԱԿԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հրովարտակի ձախակողմյան վերնի մասում կա Հուսեյն խանի քառանկյուն փոքրիկ կնիքը (2×1,5 սմ.), որտեղ մի քանի այլ բառերի շարքում կարդացվում է «Հուսեյն» անունը:

Կնիքի ճիշտ կողքին, աջակողմյան մասում կա 1178 մահմեդական թվականը (այսինքն 1759 թ.—Ն. Մ.), որ գշության տարին է:

Հրովարտակի առաջին տողը սկսվում է «Ակոբ խալիֆա» (Հակոբ կաթողիկոս—Ն. Մ.) բառերով, բրին ուղղված է սույն պաշտոնական գիրը:

ՀԻՇՏԱՆԱԿԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թ. 1բ.—(Հրովարտակի կոմակի վերնի մասում նոտագրով հայերեն գրված է հետևյալը):

Իհ—Մեր խանի թաղդն է գոր Հիսեյն Ալի խանն տուեալ է Ծամաղի Յակոբ կաթողիկոսին զամենայն հայոց վասն... ի գրոց մորին, գորս յատուկ գրեալ է ի սմա: Երկուք ևս գոն ի սմանէ, մին ի սոյն խանէս Սիմէոն կաթողիկոսին Երևանցու,

միւսն մոյն Սիմէոն կաթողիկոսին ի Քեարիմ խանէն, գորս գտցես ցուցակօքը: Սա գրի ի 1178 թուին տանկաց, իսկ միւսքն ի 1178 թուոյն տանկաց: Լաւ պահէլիք են երեքեանն ևս:

(Հրովարտակի կոմակի ներքին մասում նոտագրով հայերեն գրված է հետևյալը):

Երևանայ Հիսեյն խանի թաղկոյալ է վասն ընդունելի լինելոյ զամենայն... թագաւորաց և... խանից... օեցելաց առաջնոց:

(Այստեղ կա Հակոբ կաթողիկոսի ստորագրությունն ու թվականը)

Յկր. Կթղկա. ի ՌՄԸ (1759 թ.—Ն. Մ.) թուոյն: (Ձախակողմյան մասում կա նաև Հակոբ Ծամախեցու կարմիր կնիքը, հետևյալ չափերով 2×1,7 սմ.: Գրված է կապերեով):

Քի. + Ծո.

Յակոբ կաթողիկոս
128:

№ 390
ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ
(Պարսկերեն)

Թերթերը՝ 1:—Մեծությունը՝ 60,4×28 սմ.:—Նյութը՝ դեղնած և կեղտոտած բարակ թուղթ:—Կազմը՝ թղթի կոմակում կարմրավուն գույնի մի ուրիշ թուղթ է կցցված:—Պահպանակներ՝ չունի:—Վիճակը՝ բավարար:—Գրությունը՝ միասյուն:—Դատարկ թղթեր՝ չունի:—Տողերը՝ 11:—Գծումներ՝ չունի:—Գիրը՝ արաբերեն մասնի տառեր:—Ջարդագրություն՝ չունի: Հրովարտակի տեքստը ոսկեգույն շրջանակի մեջ է առնված, իսկ վերևում գտնվող կտր կնիքն էլ գեղեցիկ է և ոսկեգույն քառակուսու (4,7×4,9 սմ.) մեջ:—Գրիչը՝ անհայտ:—Պատվիրատուն՝ Աքաս Միրզա Բ (Փոքր Ծախաբաս):—Մաղկողը՝ անհայտ:—Ժամանակը՝ 1649 թ.:—Վայրը՝ անհայտ (շատ հավանաբար Սպահան):—Մանրություն՝ պարսկերեն սույն հրովարտակը (ֆերման) հանված է Մայր Աթոռի կաթողիկոսական Դիվանի արխիվից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1642—66 թթ. Իրանի շահ Աքաս Միրզա Բ-ի (որ կոչվում է նաև Փոքր Ծախաբաս) տված հրովարտակն է սա, Փիլիպպոս Ա. Աղբակեցի կաթողիկոսի (1632—1655 թթ.) օրոք, Էջմիածնապատկան գյուղերին ջուր տանելու մասին:

ՀԻՇՏԱՆԱԿԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հրովարտակի վերնի մասի կենտրոնում կա շահի կտր կնիքը (3,7 սմ. տրամագծով), որտեղ գրված է «Աքաս Միրզա Սանի»:

Հրովարտակի տեքստի առաջին բառը գրված է «ֆարման» (գրված կարմիր թանաքով):

Վերջում կա ֆերմանի թվականը՝ հիշքայի 1060 թ. (1649 թ.—Ն. Մ.) Բարի էլ-Սանի ամիս:

ՀԻՇՈՍՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կոնդակի կոնակում կա պարսկերեն մի քանի գրություններ, ինչպես նաև օվալաձև չորս փոքրիկ կմիքներ, մոտավորապես 1,5×1 սմ. չափերով:

(Կոնակի վերևի մասում կա նոտրգրով գրված ռետուկա հայերեն գրությունը) ԺԷ:

Փոքր Ծախապապի ֆերման է. ի ժամանակի որոյ սուլք սրբոյ Էջմիածնի գիւղին մերոց զաթեալ գոյով և ՔԷԷ Խոսրով խանն զմուղախնն այնորիկ ունելով ի տեղի մավաճիպի իւրոյ, Փիլիպպոս կաթողիկոսն քերեալ յայնմ ժամանակի զԿիզէղարայի ինն ջրադացաց ջուրն խառնէ ընդ գետն Կարբոյ և արդ արարեալ շահին զայս քարերարութիւն իւր, խնդրէ շնորհել ինքեան զմուղախնն գիւղին Էջմիածնի, առ իր ջատագով լինի և ՔԷԷ Խոսրով խանն ըստ որոյ և շահն տայ զայս ֆերման զի մուլքն և բահրայն Էջմիածնի գիւղին լինիցին զացիֆայ. այս է ապրուստ կաթողիկոսին և միաբանիցն Էջմիածնի միշտ, քաց յետոյ յորժամ ստուգեալ են կաթողիկոսունք ժամանակին զվախֆ լինիլն մոյն գիւղի մէքին սրբոյ Աթոռոյն ի բնէ անտի և տիրեալ են այնմ շահի մարիֆաթով և շահի ֆերմանով յետ այնորիկ հասարակ ամենայն վախֆի գիւղորէից բահրայն է շնորհեալ Աթոռոյն Ծախ Սուլէյման (1666—1694 թթ.—Ն. Մ.) և որք զկնի մորս, որպէս ի մորումս Ավետարանի զօրացեալ բարեգութ Ապպաս Միրզայ (1642—1686 թթ.—Ն. Մ.) շնդոյն լաւագոյն ևս շնորհ ունելով վասն ամենայնի ողորմութիւն արարեալ շնորհեաց Աթոռոյն զարդիւնս ամենայն գիւղորէից վախֆին որպէս և գրեալ լինի մի ուղղան կաթողիկոսութեան Եփրեմ Սրբգն:

№ 391

ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ

(Պարսկերեն)

Թերթերը՝ 1:—Մեծությունը՝ 57,6×24,3 սմ.:—Նյութը՝ դեղնած և կեղտոտած բարակ թուղթ:—Կազմ՝ չումի:—Պահպանակներ՝ չումի:—Վիճակը՝ բավարար, սակայն տեղ-տեղ ներկը մաշել և ծակել է թուղթը:—Գրությունը՝ միասյուն:—Դատարկ թղթեր՝ չումի:—Տողերը՝ 11:—Գծումներ՝ չումի:—Գիրը՝ արաբերեն մասիսի տառեր:—Ջարդագրություն՝ միջակ որակի է: Հրովարտակի կենտրոնական մասում նկարված է երեք ճյուղ, որոնց վրա կան կարմիր և կապույտ գույնի ծաղիկներ, մույնպես և ֆերմանի ամբողջ աջակողմյան մասում, լուսանցքի և գրության միջև: Հրովարտակի կենտրոնում կա մի մեծ տերև, որի մեջ կա Ծախ-Թախմազի կմիքը:—Գրիչը՝ անհայտ:—Պատվիրատուն՝ Ծախ-Թախմազ:—Մտկոլորը՝ անհայտ:—Ժամանակը՝ 1728 թ.:—Վայրը՝ անհայտ (շատ հավանաբար Սպահան):—Ծանոթություն՝ պարսկերեն սույն հրովարտակը (ֆերման) հանված է Մայր Աթոռի կաթողիկոսական Դիվանի արխիվից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Իրանի Ծախ-Թախմազի տված հրովարտակն է սա

Էջմիածնի Աստվածատուր Ա Համադանցի (1715—25 թթ.) կաթողիկոսին, որպեսզի պարսիկները հարկ չպահանջեն եկեղեցուց, հայերին մեղություն չտան և չթողնեն որ ուրիշներն էլ նեղեն նրանց:

ՀԻՇՈՍՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Ծախի մեծ կմիքում (2,2×3,1 սմ.) գրված է «Բի-խամ Ալլահ Էլոահման Էլ-նահիմ... Թախմասը Էլ-Սահի 1135»:

Հրովարտակի ներքևի ձախակողմյան ծայրամասում գրված է հիշքայի թվականը՝ 1136 (1723 թ.—Ն. Մ.) Զումադա Էլ Սուալ ամիս:

ՀԻՇՈՍՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հրովարտակի կոնակում կա չորս կմիք և չորս ստորագրություն: Կմիքներից մեկը օվալաձև է, իսկ մյուս երեքը՝ քառանկյուն:

Վերևի մասում կա ռետուկա երկու գրությունները, գրված նոտրգրով:

1136 (արաբերեն) Աստուածատուր կաթողիկոսին է. որ մալ ու ճիհաթ տայ, քաց այլևս խարճ ամենին չտան, թե Սուրբ Էջմիածին և թե այլ վանքերն, որ է յետի Ծախ Թախմազի ռաղամն: Տաճկաց թիւն ՌՃԼԶ (1723 թ.—Ն. Մ.):

(ՀԵ) Ծախ Թախմազի յետմոյ Ռաղամն է, որոյ արգ առնէ Աստուածատուր կաթողիկոսն թե քաց ի կանոնադր հարկէն զոր վանորայք տան ամ յամէ, զաւելի զատու ևս սյահանջեն բռնաւորք: Եւ Ծախն որ զայս ռաղամս տայ մի առնել այնպէս: Ի թուին տաճկաց ՌՃԼԶ (1723 թ.—Ն. Մ.):

№ 392

ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ

(Պարսկերեն)

Թերթերը՝ 1:—Մեծությունը՝ 46×25,1 սմ.:—Նյութը՝ դեղնած և կեղտոտած հասարակ թուղթ:—Կազմ՝ չումի:—Պահպանակներ՝ չումի:—Վիճակը՝ բավարար:—Գրությունը՝ միասյուն:—Դատարկ թղթեր՝ չումի:—Տողերը՝ 8:—Գծումներ՝ չումի:—Գիրը՝ արաբերեն մասիսի տառեր:—Ջարդագրություն՝ չումի:—Գրիչը՝ անհայտ:—Պատվիրատուն՝ Ծախ Աքբաս Բ.:—Ժամանակը՝ 1654 թ.:—Վայրը՝ անհայտ (շատ հավանաբար Սպահան):—Ծանոթություն՝ պարսկերեն սույն հրովարտակը (ֆերման) հանված է Մայր Աթոռի կաթողիկոսական Դիվանի արխիվից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Իրանի Ծախ Աքբաս Երկրորդի (1642—66 թթ.) տված հրովարտակն է սա Մուղան ջրի մասին: Նախկինում այս ջրից օգտվել են շաբաթը մի օր, այնմ շահի հրամանով կարգադրվում է, որ չարգելեն օգտվելու համար այս ջրից:

ՀԻՇՈՍՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Վերևի մասում կա Ծախի մեծ կմիքը, 4,2 սմ. տրամագծով: Վրան գրված է «Աքբաս Սահի» և այլ բառեր:

Հրովարտակի աջակողմյան վերևի մասում կարմիր թանաքով գրված է «Ծառ-Թահմազ»:
Ներքևի ձախակողմյան անկյունում գրված է գրքչության թվականը, որ է հիշրայի 1065 թ. Սաֆար ամիս:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հրովարտակի կոնակում կա երեք փոքրիկ կմիք և մի տող պարսկերեն գրություն, իսկ ներքևում էլ հայերեն հետևյալ գրությունը մոտրգրով:

«Ծառ Թահմազի ֆարմանն է Մուղնույ ջրի շահին»:

№ 393

ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ

(Պարսկերեն)

Թերթերը՝ 1:—Մեծությունը՝ 49,5×21, 9 սմ.:—**Նյութը՝** մաշված և ծակծկված բարակ հասարակ թուղթ:—**Կազմ՝** չունի:—**Պահպանակներ՝** չունի:—**Վիճակը՝** անբավարար:—**Գրությունը՝** միասյուն:—**Դատարկ թղթեր՝** չունի:—**Տողերը՝** 13: **Գծումներ՝** չունի:—**Գիրը՝** արաբերեն մասիի տառեր:—**Ջարդագրություն՝** սույն ձեռագիրը միջնադարյան պարսկական զարդագրության գեղեցիկ մի նմուշ է: Հրովարտակի վերևի ամբողջական մասում (14,5×21,9 սմ.), ինչպես նաև մյուս երեք կողմերում կազմված է կարմիր թուղթ, որի վրա դեղին և սպիտակ գույներով նկարված են ծաղիկներ, ծաղկաման, ծաղկեփունջ և այլ մախշեր: Այս աջակողմյան մասում կա մի լուսանցք, որ բարձրանում է վերև և ձախից իջնում ցած, որտեղ նկարված են ծաղիկներ, ճյուղեր և մախշեր, օգտագործելով կապույտ, կարմիր և ոսկեգույն գույները: Սրա մեջ ևս կա մի ուրիշ լուսանցք, մույն ձևով, որտեղ օգտագործված է միայն ոսկեգույնը, տալով ճյուղեր և ծաղիկներ: Հրովարտակի կենտրոնական մասում կա մի քառանկյուն շրջան, 6,3×7,9 սմ. չափերով, որտեղ նկարված են շատ սիրուն գույնզգույն ծաղիկներ, կանաչ տերևներ, վարդի մի կոկոն: Այստեղ գործածված է նաև որդան կարմիրը: Այս հատվածի ֆոնը ոսկեգույն է: Ծաղիկների ներքևում կա շահի փոքրիկ (1,2×1,1 սմ.) սև կմիքը:—**Գրիչը՝** անհայտ:—**Պատվիրատուն՝** Ծահ-Թահմազ Բ.:—**Ծաղկողը՝** անհայտ:—**Ժամանակը՝** 1730 թ.:—**Վայրը՝** անհայտ (շատ հավանաբար Սպահան):—**Ծանոթություն՝** պարսկերեն սույն հրովարտակը (ֆերման) հանված է Մայր Աթոռի կաթողիկոսական Դիվանի արխիվից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Իրանի Ծահ-Թահմազ Բ-ի (1729—1736 թթ.) տված հրովարտակն է սա Աքրահադ Բ. խոշաբեցի կաթողիկոսին (1730—1734 թթ.) թույլ տալու էջմիածնի եկեղեցին բարեգարդելու: Թույլ տալ ամելու ամեն ինչ, որ արվել է մախիկում, եկեղեցին բարեգարդելու և ուշադրություն դարձնելու համար:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒՆՆԵՐ

Վերևում կա շահի սև կմիքը, որի վրա գրված է «Ծահ Թահմազ Սահն»:

Ներքևի ձախակողմյան անկյունում կա գրչության թվականը՝ հիշրայի 1143 թ.:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կոնակի մասում կա պարսկերեն երկու քառ և մի փոքրիկ ձվաձև կմիք, որ մաշվել և պատվել է, մնալով միայն մի փոքրիկ մասը:

Այս կա հայերեն հետևյալ գրությունը:

(ԷԹ) Ծահ Թահմազին յետնոյ ռադանն է, զոր տուեալ է Աքրահադու կաթողիկոսին Մշեցոյ, իբր լի վասն մեր աղօթեայ որքան ենք ի նեղութեանս, և որպէս մախիքն իմ այդ Աթոռոյդ խմամս են սխարեալ, և չեք մոյմալէս առնելոց ենք: Զի լեալ է այն ժամանակն, յորում զայսպէս առեալ են ի Հօրէն: Ի թուին տամկաց ՌժԽԳ. (1730 թ.—Ն. Մ.):

№ 394

ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ

(Պարսկերեն)

Թերթերը՝ 1:—Մեծությունը՝ 44,7×23 սմ.:—**Նյութը՝** դեղնած և կեղտոտած հասարակ թուղթ:—**Կազմ՝** չունի:—**Պահպանակներ՝** չունի:—**Վիճակը՝** բավարար:—**Գրությունը՝** միասյուն:—**Դատարկ թղթեր՝** չունի:—**Տողերը՝** 9: **Գծումներ՝** չունի:—**Գիրը՝** արաբերեն մասիի տառեր:—**Ջարդագրություն՝** հրովարտակի չորս կողմերում կազմված է դեղնագույն հասարակ մի թուղթ, իսկ ֆերմանի վերևի մասում, մասնաշաղկապի լուսանցքում նկարված են ծառեր, ճյուղեր և ծաղիկներ, որոնք ունեն միջակ արժեք: Կենտրոնում կա շահի կմիքը:—**Գրիչը՝** անհայտ:—**Պատվիրատուն՝** Ծահ Թահմազ Բ.:—**Ծաղկողը՝** անհայտ:—**Ժամանակը՝** 1723 թ.:—**Վայրը՝** անհայտ (շատ հավանաբար Սպահան):—**Ծանոթություն՝** արաբերեն սույն հրովարտակը հանված է Մայր Աթոռի կաթողիկոսական Դիվանի արխիվից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ծահ Թահմազ Բ-ի հրովարտակն է տրված էջմիածնի Աստվածատուր Ա Համադանցի կաթողիկոսին (1715—1725 թթ.): Որոշ մարդիկ գրավել են էջմիածնի վանքի հողամասերը և նեղացրել կաթողիկոսին: Այս ֆերմանով պարսից շահը հրաման է տալիս այդ մարդկանց, որպեսզի այլևս նեղություն չտան էջմիածնի վանքին և կաթողիկոսին:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒՆՆԵՐ

Հրովարտակի կենտրոնում կա շահի կմիքը, 2,1×2,3 սմ. չափերով, վրան բրգաձև: Գրված է հետևյալը: «Բի-իսմ Ալլահ էլ-ռահման էլ ռահիմ, Ծահ-Թահմասը Սահն»:

Ֆերմանի ներքևի ձախակողմյան անկյունում կա

գրչության թվականը՝ հիշրայի 1136 թ. (1728 թ.—Ն. Մ.) Զեմալ էլ Աուալ ամիս:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հրովարտակի կոնակի մասում կա չորս փոքր կնիքներ (մեկը ձվաձև, իսկ երեքը քառակյում) և ստորագրություններ: Վերևում կա հայերեն հետևյալ նստրգիր գրությունները.

Ըստ Թահմազիմ ուղանմ է:

Սիպն վասն վանից ցանքին:

(ՀԴ) Յետին Ըստ Թահմազի ուղանմ է, վասն Բաշրայ չուալոյ: Զի արզէ արարեալ Աստուածատուր կաթողիկոսն թէ, քանզիս յառաջ եղեալ խսլիֆայքն զոր ինչ վար և վաստակ արարեալ են վառն Աթոռոյս մերոյ, ոչ ոք առեալ է ի նոցանէ զքանորայ, և ոչ ոքէ արարեալ զշիրախ ինչ, և այժմ զմեզ նեղացուցանեն: Եւ շահն գրէ զսաստիկ հրանամ մի սուննէլ այնպէս: Ի թուին տաճկաց ՌՇԼԶ (հիշրայի 1136, այսինքն 1728 թ.):

№ 395

ԿԱԼՈՒԱԾԱԳԻՐ

(Պարսկերեն)

Թերթերը՝ 2:—Պրակները՝ 1:—Մեծությունը՝ 85,5×22,2 սմ.:—Նյութը՝ մաքուր դեղնավուն դիմացկուն թուղթ:—Կազմ՝ չումի:—Պահպանակներ՝ չումի:—Վիճակը՝ լավ:—Գրությունը՝ միասյուն:—Դատարկ թղթերը՝ 1բ, 2ա և 2բ:—Տողերը՝ 18:—Գծումներ՝ չումի:—Գիրը՝ արաբերեն մասնի տառեր:—Ջարդագրություն՝ չումի:—Գրիչը՝ անհայտ:—Պատվիրատուն՝ Ալի Աշրաֆի Նախիջևանցի:—Ժամանակը՝ 1830 թ.:—Վայրը՝ անհայտ (շատ հավանաբար Երևան):—Ծանոթություն՝ պարսկերեն սույն կալվածագիրը հանված է Մայր Աթոռի կաթողիկոսական Դիվանի արխիվից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Պարսկերեն սույն կալվածագիրը վերաբերում է Նախիջևանի գյուղերից մեկի մասին, որ գնվել է 1830 թ. խալիֆ (սղսինքն հոգևորական) Սարգսի

կողմից, որի մահից հետո իր ժառանգներին է պատկանելու:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Կալվածագրի վերջում, թերթի ձախակողմյան անկյունում կա թվականը՝ հիշրայի 1246 թ. և հետևյալ ստորագրությունը՝ Ալի Աշրաֆի Նախիջևանցի:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կալվածագիրն ունի հինգ վկաների ստորագրություններ և փոքր կնիքները: Կնիքներից երկուսը օվալաձև են, իսկ երեքը՝ քառակյում: Ստորագրություններից պարզվում է, որ հինգ վկաներն էլ երևանցի պարսիկներ են:

№ 396

ԿԱԼՈՒԱԾԱԳԻՐ

(Պարսկերեն)

Թերթերը՝ 1:—Մեծությունը՝ 100,4×38,2 սմ.:—Նյութը՝ դեղնած հաստ թուղթ:—Կազմ՝ չումի:—Պահպանակներ՝ չումի:—Վիճակը՝ լավ:—Գրությունը՝ միասյուն:—Դատարկ թղթերը՝ 1բ:—Տողերը՝ 28:—Գծումներ՝ չումի, սակայն տեքստը գրված է համաչափ քաշված զուգահեռ գծերի մեջտեղում:—Գիրը՝ արաբերեն մասնի տառեր:—Ջարդագրություն՝ չումի:—Գրիչը՝ անհայտ:—Պատվիրատուն՝ անհայտ:—Ժամանակը՝ 1828 թ.:—Վայրը՝ Նախիջևան:—Ծանոթություն՝ պարսկերեն սույն կալվածագիրը հանված է Մայր Աթոռի կաթողիկոսական Դիվանի արխիվից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն կալվածագիրը վերաբերում է Նախիջևանում Շամբա գյուղի գնման ակտի մասին:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Կալվածագրի ներքևի ձախակողմյան ծայրամասում կա հիշրայի 1244 թվականը (1828 թ.—Ն. Մ.):

(Ծարումակելի)